

K 25 VÝROČÍ OSVOBOZENÍ ČESKOSLOVENSKA

Uplýnulo dvacet pět let od posledního výstřelu 2. světové války a od doby, kdy rozjásaná Praha vítala své osvoboditele — sovětské vojáky. V Praze v podstatě skončila 2. světová válka v Evropě. Antifašistická koalice porazila hitlerovskou wehrmacht. Sovětské jednotky osvobodily Československo, zbavily naše národy nenáviděných a potupných protektorů, zbavily je hrozby surové genocidy, kterou nám ve svých šílených plánech hrozili fašističtí nadlidé, přinesly našim národům svobodu a právo na sebeurčení. Poválečná pomoc SSSR naší zemi vytvořila podmínky k budování spravedlivého společenského řádu, po kterém tak dlouho toužili všichni pracující v této zemi a pro který přinesl i tolik obětí.

Proto se celý stát chystá k důstojným oslavám tohoto významného výročí. Jeho význam je násoben tím, že rok 1970 je současně rokem 100. výročí narození největšího myslitele naší doby — V. I. Lenina, jehož inspirující myšlenky a politický program se staly majetkem dělnické třídy na celém světě.

Čtvrt století je dlouhá doba pro vývoj mezinárodních vztahů, za kterou se mnohé změnilo. Svět se v podstatě rozdělil na dva ideologicky nesmiřitelné tábory. Svět socialismu usiluje o spravedlivé uspořádání společnosti mírovými prostředky. Svět imperialismu, ve kterém nacházíme poražené z druhé světové války v čele vítězů, nikterak se nemíní vzdát svých světovládných politických cílů a v boji proti socialismu je ochoten použít všech prostředků, včetně ozbrojeného boje. O tom svědčí nejen asi 45 válek, rozpoutaných, inspirovaných, nebo podporovaných imperialismem od roku 1945 v různých částech světa, ale i soustavné diplomatické intriky, ideologické diverze, ekonomický, psychologický a další druhy boje proti socialistickým státům.

V zájmu cílů tohoto boje různými cestami dochází k falšování a deformování historie poslední války, zejména pokud jde o cíle, úlohu a podíl jednotlivých mocností anti-fašistické koalice v ní.

V ČSSR by se mohlo zdát zbytečným dokazovat rozhodující úlohu SSSR ve válce vůbec a pro osvobození naší země zvláště, když naše starší generace prožila jak mnichovskou zradu, tak fašistickou okupaci a když mezi námi ještě žije mnoho účastníků zahraničního i domácího odboje. Faktem ale je, že jsme v minulosti těchto zdrojů

historické pravdy nedokázali vždy správně využít a že jsme dopustili vznik a šíření různých nepravd, pochybností a deformací.

Vojenská mysl, jako odborný vojenský teoretický časopis, přinese proto v průběhu roku 1970 řadu různých článků s tematikou osvobození Československa sovětskou armádou, s tematikou boje našich národů za obnovení samostatnosti republiky a tematikou pětadvacetiletého období výstavby a budování československé lidové armády.

Pro příslušníky našeho lidu velitelského sboru, zejména mladé, nebude jistě na škodu zopakovat si a shrnout v tomto úvodním článku některá základní data o poslední světové válce jako východisko ke studiu dalších statí.

Druhá světová válka byla v historii lidstva dosud největším ozbrojeným střetnutím. Přestavu o jejím globálním rozsahu nám poskytuje zjištění, že se jí aktivně zúčastnilo 80 % lidstva, tedy asi 1700 miliónů lidí — ať už přímo na frontách, ve válečné výrobě, nebo při dopravě válečného materiálu. 61 států, zúčastněných ve válce, povolalo do zbraně celkem asi 110 miliónů osob. Vzdušné a pozemní operace poslední války probíhaly na území 46 států, v celkové rozloze asi 22 miliónů čtverečních kilometrů.

Je přirozené, že takový rozmach války si vyžádal na obou bojujících stranách obrovské úsilí všech oborů společenské činnosti. Toto úsilí přirozeně narůstalo postupně v celém průběhu války. My si povšimneme především dat z rozhodujícího období let 1944—1945.

Tak např. fašistické Německo mělo v polovině r. 1944 ve zbrani 9,100.000 mužů a na počátku roku 1945 ještě asi 7 ½ miliónů vojáků, vedle asi 706 000 vojáků Itálie a ostatních spojenců Německa v Evropě.

V téže době, v roce 1944, měl SSSR ve zbrani 6 939 000 mužů a na začátku r. 1945 již 7 109 000. USA měly v r. 1944 ve zbrani 1 770 000, v r. 1945 pak 2 829 000 vojáků, Velká Británie 895 000 pak 1 095 000, Francie zhruba 200 000 vojáků.

Tyto zajímavé cifry nepotřebují jistě dalšího komentáře a samy mluví jasnou řečí o podílu jednotlivých velmocí protifašistické koalice.

Hitlerovský wehrmacht měl podle toho své síly rozděleny na jednotlivé fronty. Z celkového počtu 318 divizí na počátku r. 1944, měl na východní frontě proti SSSR 201 divizí, tedy asi 63,6 % a ještě na počátku roku 1945 měl ze 314 divizí proti SSSR zasazeno 179 divizí, tedy 57 % — i když byla již otevřena druhá fronta na Západě. Na ostatních frontách (Itálie, Francie) měl wehrmacht v polovině roku 1944 zasazeno 81,5 divizí (25 %) na počátku roku 1945 divizí (37,8 %). Ostatní jeho síly byly angažovány v okupovaných zemích, kde jejich počet z 97,5 divizí (30,6 %) v roce 1944 klesl na počátku roku 1945 na 16,5 divizí (tedy 5,2 %).

V tomto období probíhala válka na různých váčistiích, a proto vojenská historie mluví o různých frontách. K posouzení celkového válečného úsilí na těchto frontách není bez zajímavosti statistika, která porovnává délku jednotlivých front (velmi se změnila), dobu jejich celkového trvání a procento dnů aktivní bojové činnosti.

Rozhodující frontou poslední války byla východní fronta, která od června 1944 do konce války (9. 5. 1945) měnila svou délku od 3 do 6 000 km. Tato fronta trvala celkem 1418 dnů, z kterých po plných 1320 dnů, tedy 93 % doby jejího trvání, byla na ní vedena aktivní bojová činnost. V témže období měla západní fronta asi 850 km, trvala celkem 338 dnů, z kterých bylo 293 dní (86,7 %) aktivní bojové činnosti. Severoafrická fronta v délce asi 350 km trvala 1068 dnů, ale z nich bylo jen 309 dní (28,8 %) aktivní bojové činnosti. Italská fronta, dlouhá asi 300 km, trvala celkem 663 dnů, z nichž bylo 492 dnů (74 %) aktivní bojové činnosti.

Tato zdánlivá suchá a nezáživná data poskytují každému, kdo se zajímá o historii poslední války, dostatek podnětů k úvahám a závěrům o významu a podílu jednotlivých válečných mocností na porážce fašismu. Bylo by jistě dobré, každou z těchto

cifer doplnit stručným přehledem celkových podmínek vedení války v té době. Předpokládáme však, že příslušníci velitelského sboru znají natolik historii poslední války, aby nebylo nutné zdůvodňovat např. doby trvání jednotlivých front a jejich rozdílnost pozdním a západními spojenci dlouho záměrně oddalovaným otevřením „druhé“ fronty, nebo podmíněnost vzniku italské fronty vyloděním atd. Nedovoluje to omezený rozsah, ani omezený cíl článku, kterým chceme jen v globálním pohledu dokumentovat historickou oprávněnost teze o rozhodující úloze SSSR při porážce fašistického Německa.

V žádném případě nemíníme bagatelizovat podíl a úsilí západních mocností na porážce fašismu. Chceme těmito čísly jen připomenout historická fakta těm, kteří je buď neznají, nebo na ně zapomněli, nebo pod vlivem různých dezinformací mají o rozhodující úloze SSSR v poslední válce některé pochybnosti.

Pokusme se historickou pravdu osvětlit ještě z jiných hledisek.

Cílem každého ozbrojeného zápasu je zničit maximum sil protivníka a zbavit ho schopnosti dalšího odporu. K tomu ve válce slouží především vojenské operace.

Fašistické Německo ztratilo v poslední válce celkem 13 600 000 lidí, z toho na východní frontě zhruba 10 000 000 lidí, tj. asi 73 % veškerých ztrát. Na všech ostatních bojištích ztratili tedy Němci asi 3 600 000 lidí, z nichž na ztráty v bojových akcích do roku 1944 připadá asi 178 000 lidí na všech ostatních bojištích — tedy asi 30krát méně, než obnášejí ztráty na východní frontě. Jen např. v letectvu ztratili Němci na východní frontě asi 62 000 letounů, což představuje asi 2/3 celkového počtu letounů fašistické luftwaffe za celou válku.

My, vojáci, jsme zvyklí měřit rozmach i výsledky operací na divize a kilometry. V jednotlivých významnějších operacích sovětská armáda často porazila (nikoli totálně zničila) i 40 — 70 divizí. Tak např. ve slavné stalingradské bitvě na počátku r. 1943 zničila 32 divizí a 3 brigády a dalším 16 divizím byly způsobeny vážné ztráty. V operacích na Bílé Rusi v létě 1944 rozbila celkem 70 fašistických divizí, v Moldavsku a v Rumunsku asi 50 divizí, při dobývání Královce asi 37, v Berlínské operaci asi 80 divizí. V Pražské operaci, pro nás tak významné, kapitulovalo okolo 62 divizí wehrmachtu.

Porovnáme-li rozmach a výsledky těchto operací s výsledky operací Angloameričanů na západní frontě, pak musíme konstatovat, že tam spojenci dosáhli největšího úspěchu v dubnu 1945, kdy v oblasti Poruří obklíčili a zajali asi 21 fašistických divizí. Např. v často vzpomínané bitvě u El Alameinu a dále až k tuniským hranicím, která v historii severoafrické fronty patří k nejvýznamnějším, bylo poraženo 8 italských a 4 německé divize.

Ztráty spojenců fašistického Německa se odhadují celkem na 1 580 000 padlých a 578 000 raněných.

Na Dálném východě ztratilo Japonsko asi 2 000 000 lidí. Z tohoto počtu asi 1/3 ztrát připadá na kvantunskou armádu, poraženou v srpnu 1945 sovětskou armádou ve spolupráci s mongolskou armádou.

Je přirozené, že takový rozhodující podíl na poslední válce si od SSSR vyžádal nesmírné oběti. Ztráty SSSR na životech se odhadují na 20 000 000 mrtvých, z čehož více než polovina připadá na ztráty sovětských ozbrojených sil. Druhou polovinu představují civilní oběti SSSR při obléhání velkých měst (např. Leningrad), ztráty způsobené zvěřským vyhlazováním obyvatelstva fašisty v obsazených územích, ztráty v partyzánských bojích, v koncentračních táborech apod.

Ke srovnání uveďme, že Čína ztratila 10 000 000 lidí, Polsko 6 000 000, Jugoslávie 1 076 000 osob. Na druhé straně ztráty USA tvoří celkem 1 076 000 včetně raněných (mrtvých 405 000). Velká Británie ztratila celkem 744 000 osob včetně raněných, z toho 375 000 vojáků.

Prakticky nevyčíslitelné jsou ztráty materiálních a kulturních hodnot SSSR. Statistiky udávají, že v SSSR bylo zničeno 1 700 měst, 70 000 vesnic a osad, 32 000 průmyslových závodů, 85 000 km železnic, zničeno 98 000 kolchozů, 1870 sovchozů, 2890 strojně traktorových stanic atd. Celkové válečné ztráty SSSR se odhadují sumou 879 miliard předválečných rublů.

Proč všechny tyto cifry uvádíme?

Ne, proto, abychom si je všechny pamatovali. Není také rozhodující jejich detailní přesnost. V různých historických pramenech můžeme najít i cifry trochu odlišné v podrobnostech. Všechny cifry v tomto článku jsme čerpali ze studie podplukovníka ing. Františka Nesvadby, CSc., kterou přednesl na ndávnm semináři Socialistické akademie k osvobození ČSSR sovětskou armádou v Solenici.

Nám v tomto článku jde především o celkový obraz válečného úsilí bojujících mocností a jeho výsledků. Patří už k lidským vlastnostem, že snadno zapomínáme na to, co pro nás přítel udělal, když nám bylo zle. Od konce poslední války uplynulo již 25 let. Buržoazní historie, poplatná přirozeně svým chlebobárcům, se dnes v zájmu politického boje o moc a přízeň širokých vrstev pracujících pokouší všemi možnými způsoby přizpůsobovat historii poslední války svým zájmům a cílům, zveličovat svůj podíl na vítězství v ní, znevažovat rozhodující podíl SSSR na porážce fašismu a především bagatelizovat význam jeho politické a hospodářské pomoci ostatním socialistickým státům při budování socialismu v poválečném období.

My pokládáme těžiště na vojenskoodborné problémy válečného úsilí.

Na závěr si všimneme ještě jednoho problému. Jedním z prostředků zkreslování historie je i otázka materiální pomoci, kterou západní státy (USA a VB) poskytovaly v průběhu války Sovětskému svazu.

Není jisté sporu o tom, že tato pomoc měla svůj význam a nebylo by správné ji znevažovat. Není ale také sporu o tom, že její rozsah o dobu, kdy byla poskytována, byla svým způsobem limitována perspektivními politickými cíli západních velmocí a že byla omezena na materiální pomoc. Dnes je dostatečně známo, že největší pomoc, kterou by byli mohli západní spojenci SSSR poskytnout — včasné otevření druhé fronty — byla záměrně a dlouho oddalována až do doby, kdy z hlediska jejich politických cílů byla už nevyhnutelná.

Nebude tedy na škodu, když v zájmu historické pravdy využijeme i v této otázce několik základních a celkových dat ze statistických údajů.

Podle dostupných pramenů vyrobil SSSR v průběhu 2. světové války celkem 136 000 letadel, 102 000 tanků a asi 98 000 děl ráže nad 75 mm. Právě této hlavní bojové techniky se týkala i pomoc západních velmocí Sovětskému svazu, který od nich za dobu války obdržel 18 000 letadel, 10 800 tanků a 9 600 děl. Kromě toho dodaly USA a VB Sovětskému svazu v průběhu války asi 400 000 automobilů různých druhů a asi 2 600 000 tun naftových produktů. Zhruba tedy můžeme konstatovat, že podíl dodávek západních spojenců Sovětskému svazu v těchto druzích základní bojové techniky obnáší asi 10 % celkové potřeby.

To jistě není pomoc zanedbatelná a v podmínkách těžce zkoušené válečné ekonomiky SSSR byla vítaná. Na druhé straně ale její rozsah i charakter usvědčuje z nepravdy ty buržoazní historiky a všechny propagátory tezí, kteří se pokoušejí vyvolat dojem, že nebýt této pomoci, nebyl by SSSR schopen dobýt tak výrazných vítězství a svým rozhodujícím podílem porazit fašistické Německo.

Celkový pohled na válečné úsilí protifašistické koalice v poslední válce dokumentuje jasně a nediskutovatelně o rozhodující úloze SSSR a jeho armády při porážce fašismu. Toto úsilí bylo zakončeno v podstatě Pražskou operací, která svým rozmachem patří k největším obkličovacím operacím sovětské armády a která zakončila řadu operací,

vedených sovětskou armádou k osvobození Československa. O rozhodujícím významu vojenských operací sovětské armády pro osvobození ČSSR není a nemůže být ani pochyb, ani sporů.

Pro další, poválečný vývoj republiky, mělo osvobození Československa sovětskou armádou rozhodující význam politický.

Z historie posledních operací 2. světové války je dostatečně známo, že na území západních Čech vstoupily v poslední fázi války i americké ozbrojené síly, že generál Eisenhower vydal počátkem května generálovi Pattonovi, veliteli 3. americké armády, rozkaz k postupu do nitra Čech až na čáru řek Labe, Vltava.¹⁾ Z řady historických dokumentů je také jasné, že západní mocnosti si byly vědomy významu prostoru ČSSR a orientace jeho obyvatelstva pro vývoj celé poválečné Evropy. Je zásluhou sovětských politických a vojenských kruhů, že nedopustili realizaci tohoto amerického, především politického záměru, že si vynutily zastavení amerických vojsk na čáře České Buřdovice, Plzeň, Karlovy Vary a že urychleně a s velkými oběťmi realizovaly Pražskou operaci.

Právě v politické oblasti je rozhodující význam toho faktu, že území Československa osvobodila sovětská vojska. Tím byly vytvořeny základní podmínky k tomu, aby naše národy mohly samostatně rozhodnout o své budoucnosti a budovat socialistický společenský řád.

Osvětlení některých otázek s tím spojených, zejména význam poválečné politické i hospodářské pomoci SSSR naší zemi při budování nové československé lidové armády, bude předmětem dalších článků.

Cílem tohoto článku bylo ukázat globálně, v celkovém pohledu celou 2. světovou válku, vyvodit rozhodující úlohu SSSR pro konečnou porážku fašistického Německa a dát tak čtenářům celkový, i když nevyčerpávající základ ke studiu dalších článků.

K vedení války d o o p r a v d y je třeba mít pevné, organizované zápolí. Sebelepší armáda, sebevíce revoluci oddaní lidé budou nepřitelem okamžitě vyhlazeni, nebudou-li dostatečně vyzbrojeni, zásobeni potravinami a vycvičení.

¹⁾ Viz Istorija Velikoj Otčestvennoj Vojny Sovětskogo Sojuza 1941—1945. sv. 5, Moskva 1964, str. 318.